

ՀԱՆԴԷՍ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒ- ԹԻՒՆՔ ՅԱՓՐԻԿԷ .

ԼԻՎԻՆԿՍԻՏՆԻ ԳԻՒՏՆ

Աշխարհագրական ընկերութեանց տարուէ տարի աճիլն, (որոց զլիաւորները յիշեցինք, յերես 253), և 5000էն աւելի աշխարհագրաց և ընկերակցաց բազմութիւնն, յայտնի նշան է այն բարոյական զգացման՝ զոր ունի և վայել է որ ունենայ մարդ՝ ծանօթութեան իր նմանեաց՝ ի զանազան կողմանս երկրի, և նոյն իսկ անոնց և կենդանեաց բնակարան երկրին զանազան կողմանցը, դրիցը, միով բանիւ ազգագրական, աշխարհագրիտական և երկրաբանական կամ բնական յատկութեանց: Այսպիսի ծանօթութեանց քննութիւնը այնքան հին են՝ որքան մարդկանց սըփոռումն յերեսս երկրի. գոնէ Եգիպտոսի փարաւոնեանց, կարբեղոնացւոց, Աղեքսանդրի և այլոց ընել տուած հետախուզութիւնները ծանօթ և յիշուած են շատ դարելով յառաջ քան զթուական փրկչին մերոյ: Եւ յետ ասոր՝ ամեն դարուց մէջ ալ ինչպէս եղած են աշխարհագիրք՝ այսպէս և աշխարհագրիկ կամ խնդրակը. բայց մեզի մօտ դարուց մէջ աւելի շատ և որոշ քըննութիւնը եղած են, մինչև ամբողջ նոր աշխարհներ ալ գտան, (Ամերիկա, Ուկրաինա). որոց մասերն դեռ նորանոր հետաքննութեանց առիթ և ասպարէզ են: Եւ ոչ միայն անոնց՝ այլ և հին Ասիոյ աշխարհին խորերը և ծայրերը դեռ շատ քննելիք և յայտնելիք ունին. և զիտուն ուղևորք դրեթէ ամեն տարի նորանոր ծանօթութիւններ կ'աւելցընեն:

Թէպէտ և այս ամեն կողմերն ալ արժանիք են, այլ մարդկան հետաքննութիւնն աւելի այն կողմերու կը դառնայ՝ որոց ըլլալն յայտնի է, բայց ինչպէս ըլլալն անյայտ, որք մեծ ընդարձակութիւն մ'ալ ունին, և անով մեծ կամ նոր երևոյթ մը կը ձեւացընեն. որք և ըստ կլիմայից ծայրագոյն աստիճան մ'ունենալով (ցուրտ կամ տաք) նորատեսիլ հանգամանք, բերք և կենաց տնտեսութիւն մը պիտի ունենան. կամ թէ բնական դրիւք և հեռաւորութեամբ դժուարամօտենալի ըլլալով մեծ ոյժ մը կը պահանջեն յաղթելու դժուարութեանց, փլցընելու արգելիչ պարիսպները, և բանալու գաղտնեաց դրուկը. և գաղտնիքն քանի որ գաղտնիք է՝ միշտ մեծ իմն, զարմանալի և բաղձալի թուի. և աշխատութեամբ ձեռք բերուածն՝ միշտ փառաւոր և զուարճալի: Արդ յայտ է ամեն քիչ շատ աշխարհագրութիւն ընթերցողաց ալ՝ որ երկրիս երկու հակադէմ կամ աննման, միանգամայն և դժուարամատոյց կողմերն դրաւած են զիտնոց և անգիտնոց հետաքննութիւնը. առջիններուն ջանքը, երկուքին ալ վայելքը. և են երկրագնտիս երկու բնեռական ծայրերը, և միջակողմն գօտին. մէկն սաստիկ ցըրտութեամբ, միւսն տաքութեամբ տոգորեալ. — տաք կողմերն աւելի դիւրամատոյց են, զի այնչափ սաստիկ չեն, և ոչ այնքան հզօր բնական արգելքներ ունին. անոր համար երկրիս երեսին մէկ կողմն իր այրեցեալ յատկութեամբն ալ ոչ միայն ի հնուց ծանօթացեալ է՝ այլ և բազմաբնակ, և այս է Ասիոյ Հնդկաստան աշխարհն. իսկ միւս կողմն ալ թէ և ուշ յայտնուած (Ամերիկա) այլ շուտ ալ ծանուցուած է, մանաւանդ որ այն այրեցեալ կլիմային

տակ շատ ընդարձակ ցամաք չկայ յԱմերիկա ինչպէս յԱսիա:

Իսկ այս երկուց մեծագոյն աշխարհաբաժնից մէջ կայ երրորդն ալ Ափրիկէն, հինն բայց միշտ զարմանալին Ափրիկէ. որոյ համար առակ ալ եղած էր ըսել, թէ միշտ նորանոր բաներ կը ծնանի: Այս մեծ ցամաքակղզի աշխարհաբաժնին բոլորտիքը ծանուցուած է, և շատերն շրջապատած են նաւարկութեամբ, այլ մէջերկրայն կամ խորերն դեռ գրեթէ կիսով չափ անծանօթ. թէ և հազարաւոր տարիներէ վերջանք եղած է ծանօթութեան, այլ ոչ շատ ժրութեամբ կամ գիտութեամբ. կլիմային տաքութիւնն, գետնին բնական դիրքն, անապատքն, մեծամեծ լճեր և գետերն, գազաններն, և ալ աւելի՛ այն կողմերու հին սերնդեամբ առաջ եկած վայրենի կամ ապուշ բնակիչքն՝ արդելք եղած են՝ բարեկիրթ և գիտնագոյն մարդկանց հաղորդակցութեան: Այլ նոր ժամանակաց յառաջագիմութիւնն՝ ի քաղաքականութեան, յարուեստս և ի գիտութիւնս՝ հիմայ անդու և անվհատ կը ջանայ կ'աշխատի՝ Ափրիկէի տապագնաց դաշտերն ալ կոխել, անոր հազարամեայ ծածկոյթները փարատել, բանալ խորհրդական վարագոյրը, գիտնալ նեղոսական գաղտնիքը, այսինքն Եգիպտոսի հրաշալիքն և գանձը՝ Նեղոս գետոյն ընթացքը և ծագումը գտնել. ինչպէս որ միւս կողմէ ալ Բեբուաց սառերուն յաղթել և երկրիս ծայրը տնկել գիտութեան և քրննութեան յաղթական դրօշը, որ է մարդկային կարողութեան յաղթանակն:

Թողլով առ այժմ այս սառնապատ սահմանները՝ կենանք պահ մը ի միջակողմն՝ երկրի, Ափրիկէի խորերուն քննութեանց վրայ, որ այս դարուս ամենէն մեծ աշխարհագրական քննութիւն և գիւտ համարուին. վասն զի և ամեն ատենէ աւելի այս ատեն և մանաւանդ դարուս կիսէն վերջն եղան Ափրիկէի մեծագոյն հետաքննութիւնը և գիւտը, ի ձեռն համբերող և չարքաշ գիտնականաց Եւրոպացւոց, որք և ի շարս գիտ-

նոց և վաստակաւորաց մեծ անուն թողուցին: Ասոնց մէջ ալ ամենէն անուանին, և քանի մը տարիէ վեր իբրեւ առակ և մեծ հոգոյ առիթ եղածն է Լիվինկսդոն Անգղիացին. որ Ափրիկէի գաղտնիքը փնտռելու ատեն՝ ինքն իսկ կորսուելով փնտռուելու առիթ եղաւ, և իբրեւ նոր երկրի գիւտ մ'եղաւ իրեն գտուիլն:

Այս հետաքննող և հետաքննելի անձն ծնած է ի Սկովտիա, յամի 1815. առաջ բժշկութիւն սովորելով՝ անոր օժանդակ բնական գիտութեամբք՝ իր ապագայ քննութեանց կարեւոր միջոց մը ստացեր էր կանխաւ. յետոյ իր կրօնական դաւանութեան պաշտօնեայ ըլլալով՝ իբրեւ քարոզիչ գնաց յԱփրիկէ յամի 1840, Բարեյուսոյ գլխոյն կողմերը և ի Զամպէզի պտըտելով քանի մը տարի՝ կրօնական առաքելութեամբ, տեղւոյն կլիմային և բնակչաց բարուց, սովորութեանց և լեզուի վարժութիւն ստացաւ, որովք կրցաւ գիւրացընել իր առաջին և քաջանշան ուղևորութիւնը՝ 1852-6 տարիներու միջոց. առաջին Եւրոպացի գիտնականն եղաւ որ Ափրիկէի մէկ կողմէն (արեւմուտքէն), մինչև ի միւսը կտրեց անցաւ (յարեւելակողմն), Գոնկոյէն ի Մոզամպիք, և այն միջոցի տարածուած Զամպէզի մեծ գետոյն անծանօթ հովիտը՝ քիչ շատ ծանօթացուց ամենայն աշխարհաքրննաց. և իրաւամբք մեծ վարկ և համբաւ, գովութիւն և յաղթանակ ժառանգեց անոնց ժողովքներէն: Ասոր վրայ քաջալերուած՝ երկրորդ ուղևորութիւն մ'ալ ըրաւ յամս 1858-61, Զամպէզոյ ստորին ընթացքն աւելի ստուգելու, ինչպէս նաև անոր օժանդակ Շիրէ գետոյն. և գտաւ ասոր շտեմարան կամ աղբիւր երկայն և մեծ լիճ մը՝ իբր 10-14° հարաւային լայնութեան աստիճանաց տակ. զոր թէ և հարիւրաւոր տարի առաջ Բորդուգալցիք ճանչցեր և Մարաւի անուամբ նշանակեր էին, բայց այնչափ մթին և աղաւաղ էր անոնց տուած ծանօթութիւնը՝ մինչև աշխարհագիծք ոմանք և

ալ կը նշանակէին իրենց տախտակաց վրայ: Այս լիճս Նիաասա կոչեցաւ հիմայ, որ տեղացեաց լեզուաւ բուն լիճ կամ ժողով ջրոց կը նշանակէ: Այս երկրորդ գիւտէն և յաղթանակէն վերջը՝ Լիվինկսդոն ձեռք զարկաւ երրորդի մը՝ յամին 1865, որոյ դեռ մէջն է, և կատարածն անստոյգ. բայց գոնէ իր ութամեայ երկայնամիտ և չարակիր համբերութեամբն զարմանալի, և իր կորստեամբ կամ լռութեամբն և գիւտովն նշանաւոր:

Այս անգամ Լիվինկսդոն առաջադրած էր քննել այս քանի մը բաները. որ է յիշեալ Մարաւի լճին և յամի 1358 յայտնուած թանկանիգա լճին միջոցը. այս լիճս գտեր էին Պըրդոն և Սբէք ուղևորք անգղիացիք, այլ մանր հետազոտութիւն ըրած չէին. ուստի զայն լաւ մը քննել իրեն մէկ նպատակ ընտրեց Լիվինկսդոն. անկէց ալ անոր արեւմտեան կողմը մինչև յԱտլանդեան Ովկիանոս ընդարձակել քննութիւնը. ապա դառնալ անոր հիւսիսակողմը, ելնել դէպ 'ի հասարակածին գիծը, և Նեղոսի աղբերաց առակաւոր խնդիրը լուծել կամ պարզել: Այսքան կարևոր և դժուարին խնդրոց յարմար պատրաստութեանց համար հարկ համարեցաւ երթալ յԱնգղիոյ 'ի Պոմպայի Հընդկաց, և հոն ամեն հարկաւոր ճանչցածն առնելով նաւեց ելաւ Ափրիկէի արևելեան ափունքը յամսեան մարտի, 1866: Չանդիպարի ափունքէն եկաւ Ռովումա կոչուած գետը մտաւ նաւով (10-12° հարաւային լայնութեան տակ), ելաւ շրջապատեց Մարաւի լճին արևմտեան և հարաւային կողմերը. բայց երբ յարեւմտակողմն անցաւ՝ իր ուղեկիցք և օգնական տեղացիք՝ ոչ միայն թողին զինքն ու դարձան 'ի Չանդիպար, այլ և չար լուր մը հանեցին թէ Լիվինկսդոն սպանուած ըլլայ, մինչդեռ սա իր մնացեալ քանի մ'ընկերօք լճին բոլոր տիքը պատելով դարձաւ յարեւմտք, Պեմպա կոչուած տեղ մը՝ 1370 մեդր բարձր յերեսաց ծովու, ուսկից կարաւանի ձեռքով նամակ հասուց 'ի Չան-

դիպար և յԵւրոպա, գրուած յ' 3 փետրուարի 1867: Յետ տարի մը լռութեան նոր թուղթ մը հասաւ իրմէ 'ի Չանդիպար, գրուած 'ի դեկտեմբերի, 1867, թանկանիգայ լճին մօտ Գազամպէ ըսուած քաղքէն, որոյ բնիկ անունն է Լունտա, իբրև հարաւային լայնութեան 8½ աստիճանի տակ. յորում կ'իմացընէր թէ այն մեծ լճին մօտերը կային ուրիշ շատ լճեր ալ, որոց երեքը տեսեր էր. քանի մը գետեր ալ կը նշանակէ, որոց մէկը՝ Լուֆիրա՝ կարծեց Նեղոսի հարաւագոյն աղբիւր, այլ այս չստուգեցաւ: Յաջորդ տարուոյ (1868) յուլիսի 8ին ալ նամակ մը գրեցնոյն քաղքէն. անկէ ետեւ չորս տարի լռութիւն, անստուգութիւն կասկած և վախ տիրեց յԵւրոպա իր վրայօք. թէպէտ և տարուան մը միջոց 3¼ նամակ գրեր էր, բայց մէկն ալ չհասաւ յԵւրոպա, միայն երբեմն արաբացի ճամբորդներէ խառնակ լուրեր կուգային թէ ճերմակ ճամբորդն այս կամ այն տեղ է, կարօտ և տկար: Անգղիացի հիւպատք կամ վաճառականք ալ տարակուսանօք կ'իմացընէին զայն յԵւրոպա, աւելցընելով տարակոյս ու վախ. ինչուան որ իրենց Աշխարհագրական ընկերութեան նախագահն՝ բանիբունն Ռաուլինսըն առաջարկեց մարդ խաւրել փնտռելու զԼիվինկսդոն. շուտ մը գումար մը հաւաքուեցաւ, և փնտռողաց գլուխ անցաւ ճամբորդին որդին Օզվալտ, հետն ալ երկու փորձ նաւասպայ:

Փետրուարի սկիզբը, 1872ի ճամբայ ելան, գացին 'ի Գահիրէ և 'ի Սուէզ, և կարաւանաւ 'ի Չանդիպար. այլ անկէ անդին չանցան, ինչ պատճառաւ դեռ չի գիտցուիր. բայց այսպէս համբաւեցաւ թէ Լիվինկսդոնի ողջութեանը վրայ լուր առին. և յիրաւի ալ առին իրենցմէ յաջող և ճարպիկ փնտռողէ մը: Սա է ամերիկացի լրագրողն Սդանլէյ, որ յամի 1870 յԵւրոպա կը պտըտէր և լուրեր հաւաքելով կը խաւրէր իր գլխաւորին. սա ալ նոյն տարին եկեր էր 'ի Բարիզ, և տեսնելով զիտնոց մէջ եղած մեծ հետաքննու-

Թիւնը Լիվինկսդոնի պատճառաւ, ամե-
րիկացի յանդգնութեամբ կամ արտա-
ռոց մտածութեամբ ուղեց իր գործա-
կցաց մէկը խաւրել, փնտռել տալ, կամ
գտնել զնա կամ նոր լուրեր տալ. և
այս բանս յանձնեց Սդանլէյի, որ 1871
տարւոյն սկիզբը հասաւ 'ի Ջանդիպար.
հարցուց տեղեկացաւ ինչ կարծիք որ
կար Լիվինկսդոնի վրայօք. ընկերներ և
առաջնորդներ վարձեց, ճամբայ ընկաւ,
յուշիսի մէջ հասաւ Ունիանքեմպէ կո-
չուած մեծ քաղաքաւան մը Արաբայ.
ուր ստիպուեցաւ քանի մ'ամիս մնա-
լու. վասն զի այն կողմերուն տիրող
թաղաւոր մը թող չէր տար իր եր-
կրէն անցնիլ դէպ 'ի Թանկանիգոս եր-
թալու. և թէպէտ Սդանլէյ զէնքով ալ
փորձեց արգելքը վերցընելու, այլ յաղ-
թուեցաւ, հիւանդացաւ. և հարկ եղաւ
որ թշնամւոյն երկրին բոլորտիքը պտը-
տելով հասնի յերեք նոյեմբերի յՈւճի-
ճի յեզր լծին՝ յարեւելակողմը. ուր յաղ-
թանակի հանդիսով մտաւ, զինաշար-
ժութեամբ և նուագարաններով, որով
բոլոր քաղաքացիք դուրս ելան: Անոնց
մէջ Արաբացւոց գունդ մ'ալ կար, և
ահա այս գնդին մէջ երեցաւ ճերմա-
կամարթ մարդ մը դեղին դիմօք և աղէ-
բեկ մօրուօք, կարմիր ասուեայ բաճկո-
նաւ, նաւաստեաց ոսկէշուրջ գլխար-
կով. « Մէկէն ճանչցայ զԼիվինկսդոն,
կ'ըսէ Սդանլէյ, և կ'ուղէի վազել զըր-
կել » . բայց ծանրութիւն մը պահել
հարկաւոր համարելով Արաբացւոց դի-
մաց, կամաց կամաց մօտեցաւ բարեւց,
« Կարծեմ Տ. Լիվինկսդոնն ես », ըսե-
լով. — որուն՝ Այո՛ մը պատասխանեց
միւսն. և քանի մը ժամէ վերջը առան-
ձնանալով՝ կրցան համարձակ և սրտա-
լիր խօսակցիլ:

Սդանլէյ չորս ամիս կեցաւ Լիվինկս-
դոնի քով. մէկտեղ պտըտեցան Թան-
կանիգայի հիւսիսային կողմը. քննեցին
ստուգեցին, 10 օր լծին մէջ նաւարկե-
լով, ելան անոր հիւսիսային նեղ ծայ-
րը, զոր բարձր լեռինք կը պատէին, և
ուր կը թափէր Ռուսիոյ կոչուած գետն,
որոյ վրայ տարակոյս կար՝ թէ լծէն

ելնէ ու Ալպերդ նիւնդա կոչուած մեծ
և դեռ կէս անծանօթ լիճը թափի,
բայց հիմայ ստուգեցաւ որ գետն ուրիշ
լճակէ մը գալով 'ի հիւսիսոյ՝ կը մտնէ 'ի
Թանկանիգա. այս մեծ լճին բարձրու-
թիւնն ալ յերեսաց ծովու 900 մեզր
գտան. իսկ եզերքի լեռներէն ինչուան
1500 մեզր բարձրեր կային: Մարտի
14^{էն} (1872) Սդանլէյ բաժնուեցաւ 'ի
Լիվինկսդոնէ, և յուլիսի 24^{էն} մտաւ 'ի
նաւահանգիստ Մարսիլիոյ: Իր անակըն-
կալ յաջողութիւնն այնքան զարմանա-
լի երեցաւ լսողաց՝ որ սկսան թերահա-
ւատիլ, մանաւանդ լրագրողի մը գործ
ըլլալով. բայց Եւրիշ տեղեկութիւններն
և բերած նամակներն ու գրուածներն
տարակոյսը փարատելով՝ նոր և աւելի
արժանաւոր զարմանք մը բերին Սդան-
լէյի ճարտարութեան և սրտապնդու-
թեան վրայ, որ գրեթէ յաջողութեանը
հաւասար է: Երբ դարձաւ 'ի Ջանդի-
պար՝ հոն գտաւ Լիվինկսդոնի որդին, և
տուաւ հօրը նամակները և օրագրու-
թիւնը, զոր աներկբայ խնդութեամբ
ընդունելով Օզվալտ՝ իրմէ բարեբաղդ
գտնողին և բերողին հետ դարձաւ յեւ-
րոպա:

Այս յիշեալ օրագրութիւններէն դեռ
մեծ գիւտ կամ աշխարհագրական տե-
ղեկութիւն մը հրատարակուած չէ. ու-
րով չեմք կրնար ըսել թէ ինչուան հի-
մայ մեծ ճամբորդն յաջողած ըլլայ իր
գլխաւոր նպատակին, կամ առջի եր-
կու ուղևորութեան հաւասար բան մը
գտած ըլլայ. այլ յայտ է որ յիշեալ
Թանկանիգա լճին սահմանաց վրայօք,
և մանաւանդ արեւմտակողման՝ ուր դեռ
եւրոպացի չէր գնացեր, բոլորովին նոր
տեղեկութիւններ առած և մասամբ հա-
ղորդած է: Իսկ իր անխոնջ և աննըկուն
հաստատամտութիւնը կը յուսացընէ
որ այսքան երկարամեայ տառապանքն
և ջանքն անպսակ և անվարձք չմնան, և
աշխարհագրական յաղթանակ մ'ալ
կանգնէ: Ուրիշ կողմանէ ալ գործոյն
դժարութիւնն լաւ ճանչնալով՝ Անգղիա-
ցիք երկու տեղաքնին ընկերութիւն
կամ ուղևորութիւն ալ կազմեցին ան.

ցեալ տարւոյն (1872) վերջերը . մէկն կոչեցաւ Գոնկոյ-Լիվինկսդոն , վասն զի Ափրիկէի արեւմտեան կողմէն՝ Գոնկոյ գետոյն բերանէն կամ քովերէն պիտի յառաջ խաղար , անոր և Լուալապա գետոյ ընթացքը քննելու . Պ . Եունկ՝ բարեկամն Լիվինկսդոնի՝ 2000 լիրա ստեռլին նուիրեց այս ընկերութեան : Իսկ միւս ընկերութիւնն Գամերոն և Պարդըլ գիտնականաց առաջնորդութեամբ՝ արեւելեան Ափրիկոյ Զանզիպարի կողմերէն յառաջ պիտի երթայ՝ խորերը քննելու : Երկու ընկերութիւնք ալ նոյեմբերի վերջերը ճամբայ ելան , և հիմայ անշուշտ կը դեգերին այն կողմերը : — Գերմանացիք ալ ունին գիտնական խնդրակներ ՚ի միջին Ափրիկէ , որոց օգնութեան համար անցեալ տարի մնայուն ժողովք մը հաստատեցին ՚ի Պեռլին . իրենց մասնաւոր նպատակն է արեւմտեան կողմերը քննել հիւսիսային լայնութեան 5 աստիճանէն՝ հարաւային 5 աստիճանի միջոց :

ԲԵԻԵՌԱՅԻՆ ՆՈՐ ՈՒՂԵԻՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

Երկրիս բևեռային կողմերու ծանօթութեան փափագն և քննութիւնն նոր չէ , բայց աւելի մեծ ջանքով և հնարքներով քննելն՝ 8 կամ 10 տարիէ վեր է . յորում ամեն մեծ և նաւազօր ազգք խնդրակներ և քննիչներ խաւրած են կամ պատրաստուեր են խաւրել հիւսիսային բևեռին սահմանները . Անգղիացիք , Ամերիկացիք , Փռանկք , Շուետք , Ռուսք , Գերմանացիք և Աւստրիացիք : Ետքիներս՝ որ ծովային զօրութեան մէջ նորընծայ կրնան ըսուիլ՝ գիտնականութեամբ թերևս քան զբազում ազգս և քննողս առաւելեալ են , անոր համար իրենց նուիրակքն ալ աւելի ուսումնական քննութիւններ ընելու պատրաստուեր էին քան աշխարհագրական գիւտեր , թէ և հասարակաց գլխաւոր հետաքննութիւնն է գտնել կամ գիտնալ թէ երկրիս մինչև ցարդ անմեր-

ձենալի եղած երկու ծայրերն , (և մասնաւորապէս հիւսիսայինն՝ որուն կրցեր են աւելի մօտենալ ,) ինչ գաղտնիք ունին . արդեօք ցամաք երկիր կայ ինչուան 90°, որ է ըսել ծայր կամ բևեռ երկրագնտիս , թէ ովկիանոս ծովն է շրջապատ . և եթէ ծով է՝ արդեօք մըշտընջենաւոր սառամանեօք կարծրացեալ է , եթէ լոյծ և արձակ մասեր ունի , գոնէ տարւոյն տաք եղանակին : — Ինչուան հիմայ եղած բազմավտանգ և բազմածախ նաւարկութիւնք և հետազօտութիւնք՝ չկարցան լուծել այս տարակոյսները . դեռ խորհրդաւոր ծածկոյթ մը կայ բևեռաց ծայրը . գրեթէ 82 աստիճանէն վեր անցուած չէ , միով բանիւ ոչ դք յաջողեցաւ գլխաւոր դիտմանը . այլ գոնէ երկու մեծ վաստակ եղան : Մէկ մը՝ նորանոր ծանօթութիւնք այն հեռաւոր կողմերուն , թէ ծովուն յատկութեանց , թէ մերձաւոր ցամաքաց ձևերուն , ինչպէս են Սբիցպէրկ , Կրենլանտիս , Նոր Զեմլեա , և այլն , և ասոնց եզերաց բնութեան , թէ ծովային և ջրափնեայ կենդանեաց , թէ բուսական աշխարհի , թէ ուրիշ բնական երևութից , ինչպէս հիւսիսայգն , մագնիսութիւնն , և այլն : Երկրորդ , որ աւելի պատուականն է , ընդարձակութիւն ջանից և գիւտից հանճարոյ , որ է ըսել մարդկային կարողութեան , բնութեան դժուարութեանց դէմ մրցելու , և դիւրացուցիչ հնարքներով իր նպատակին դիմելու : Ասով է որ յետ այնքան անյաջող փորձից ալ՝ առջիներէն աւելի ջանքով և յուսով նորանոր հետազօտութիւնք կ'ըլլան և կը պատրաստուին , և դեռ անփորձք ալ ՚ի փորձ կը մտնեն :

Այս ետքիներէս էր Աւստրիա , ինչպէս վերը յիշեցինք , որ հազիւ երկու տարի յառաջ հրաւէր մը կարգաց իրեններուն բևեռախնդիր խուզարկութեան , տէրութեան գանձէն գումար մը նուիրելով , որուն վրայ կամաւոր նուէրքներ ալ ժողովելով՝ քիչ ատենի մէջ իբրեւ կէս միլիոն ֆրանգ հաւաքուեցաւ : Պրեմէնի նաւահանգիստը 220 տակառաչափի և 86 ձիու ուժով շոգենաւ մը